

การก้าวขึ้นสู่สถานะมหาอำนาจใหม่อินเดีย (India as an Emerging Power)

นพรัตน์ ทองอุไร¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาความมุ่งหมายและศักยภาพของอินเดียในการก้าวสู่สถานะมหาอำนาจในระบบระหว่างประเทศในศตวรรษที่ 21 โดยทำการศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมืองและความมั่นคง ปัจจัยทางสังคม และวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการเติบโตทางอำนาจของอินเดีย รวมไปถึงวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนในแต่ละด้าน

บทความวิจัยนี้ได้อ้างอิงแนวคิดปัจจัยการสร้างอำนาจของรัฐ (Determinants of Power) ของนักวิชาการชาวอเมริกันคือศาสตราจารย์เอ.เอฟ.เค. ออแกนสกี (A.F.K. Organski) เพื่อเป็นการประเมินศักยภาพทางอำนาจของอินเดียอย่างคร่าวๆ ในความพยายามสร้างชาติสู่การเป็นประเทศมหาอำนาจ

ผลการวิจัยพบว่า อินเดียมีจุดแข็งในหลายด้านที่จะช่วยส่งเสริมให้ประเทศก้าวสู่ความเป็นมหาอำนาจ อันได้แก่ จำนวนประชากรกับพื้นที่ขนาดมหศาล มีทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นต่อการพัฒนาชาติ และภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อการขยายอำนาจ แต่ในขณะเดียวกัน อินเดียยังมีจุดอ่อนหลายด้านที่สำคัญที่จะเป็นอุปสรรคต่อการก้าวเป็นมหาอำนาจของอินเดีย อุปสรรคที่สำคัญที่สุดคือภาคอุตสาหกรรมที่ยังคงอ่อนแอ

คำสำคัญ: อินเดีย, ประเทศมหาอำนาจ, ประเทศมหาอำนาจใหม่, การพัฒนาประเทศ

¹ นักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ABSTRACT

This research article is to study India's goal and real potential in reaching major-power status of the international system in the twenty-first century. It observes economic, political and security, as well as socio-cultural determinants that play crucial roles in enhancing or blocking its high aim for the status.

An American scholar, A.F.K. Organski's concept of determinants of power is applied to roughly estimate India's potential power in its attempt to build national growth to major-power status.

The result of study reveals that India has several strengths which can help it achieve the major-power status. Those strengths are, to name a few, huge size of population and land area, abundant natural resources crucial to national development and geography which supports expansion. However, India is still facing crucial weaknesses that greatly hinder its high aim, the most significant weakness is the vulnerability of industrial sector.

Keywords: India, Great Powers, New Great Power, Development

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความต้องการเป็นมหาอำนาจของอินเดียแสดงให้เห็นตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองผ่านนโยบายทางเศรษฐกิจและการเมืองที่นายกรัฐมนตรีคนแรกของอินเดียคือ เยาวหาล เนห์รูนำมาปฏิบัติ เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองได้จบลง โลกถูกแบ่งเป็นสองค่ายคือ สังคมนิยม มีสหภาพโซเวียตและค่ายเสรีนิยมที่มีสหรัฐฯ เป็นผู้นำท่ามกลางความขัดแย้งทางอุดมการณ์ นานาประเทศในโลกต่างประกันความมั่นคงของตนเองด้วยการเลือกเป็นพันธมิตรกับขั้วใดขั้วหนึ่ง แต่อินเดียภายใต้การนำของเยาวหาล เนห์รูกลับเป็นผู้นำในการดำเนินนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-aligned Movement: NAM)

สำหรับอินเดีย การเลือกข้างในความขัดแย้งครั้งนี้อาจทำให้สุมเสี่ยงต่อการเสียเอกราชอีกครั้งนอกจากนี้อินเดียยังยืนหยัดที่จะมีบทบาทเป็นประเทศที่ต่อต้านความอยุติธรรมในเวทีระหว่างประเทศอีกด้วย (Activist Global Role) เช่น การต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม การเหยียดสีผิว การส่งเสริมขบวนการชาตินิยมในประเทศต่างๆ หลักปรัชญาศีลและสนับสนุนการทำงานของสหประชาชาติอย่างจริงจัง ทั้งนี้เพื่อเป็นการสะสมซอฟต์แวร์ (Soft Power)² เพื่อปูทางไปสู่การเป็นประเทศมหาอำนาจในอนาคต

ความปรารถนาในการผลักดันให้อินเดียก้าวสู่ตำแหน่งมหาอำนาจใหม่สะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดจากที่เยาวหาล เนห์รูได้ประกาศต่อสภาร่างรัฐธรรมนูญใน ค.ศ. 1948 ดังนี้

“แน่นอนว่าตอนนี้เรายังไม่ใช่มหาอำนาจทางทหาร เรายังไม่ใช่มหาอำนาจทางอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้า แต่ทุกวันนี้เรามีบทบาทอย่างสำคัญในเวทีโลก และเราจะมียุทธศาสตร์มากขึ้นเรื่อยๆ นั่นเป็นเพราะเรามีศักยภาพในการเป็นมหาอำนาจ

² ตามคำอธิบายของ Joseph Nye ผู้คิดค้นคำว่าซอฟต์แวร์ (Soft Power) ซึ่งหมายถึง อำนาจโน้มน้าวใจ (Power of Attraction or Co-Optive Power) คือความสามารถของรัฐหนึ่งๆ ในการสร้างสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของตนและทำให้รัฐอื่นมีความพอใจและกำหนดผลประโยชน์ที่สอดคล้องกับรัฐของตน

ที่ยิ่งใหญ่ ความเข้มแข็งและความยิ่งใหญ่ของเราอาจไม่เป็นที่ต้องการสำหรับคนบางกลุ่ม”³

การตระหนักในศักยภาพของอินเดียและความสำคัญของภาคอุตสาหกรรมต่อการเป็นมหาอำนาจทำให้เยาวยุทธ เนห์รูลงทุนอย่างมหาศาลในภาคอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเร่งพัฒนาเศรษฐกิจโดยการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจห้าปี (Five-Year Plan) ตามแนวทางสังคมนิยมของสหภาพโซเวียตโดยมีความเชื่อว่าการใช้นโยบายการผลิตเพื่อทดแทนการส่งออกจะช่วยลดการพึ่งพาและการแทรกแซงทางนโยบายจากประเทศมหาอำนาจ นอกจากนี้ หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง การมีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครองได้ถูกเชื่อมโยงกับการเป็นมหาอำนาจ แม้เยาวยุทธ เนห์รูจะมีท่าทีต่อต้านอาวุธนิวเคลียร์ในตอนแรก แต่ในภายหลัง เขาก็ยอมรับความสำคัญของอาวุธนิวเคลียร์ในการเป็นเครื่องมือป้องกันประเทศ

ความต้องการเป็นมหาอำนาจภายใต้การนำของเยาวยุทธ เนห์รูได้ถูกส่งผ่านมาสู่ผู้นำของอินเดียจากรุ่นสู่รุ่น ดังจะเห็นได้จากการยืนกรานปฏิเสธการลงนามในสนธิสัญญาป้องกันการแพร่อาวุธนิวเคลียร์ (Non-proliferation Treaty: NPT) และสนธิสัญญาห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์ (Comprehensive Test Ban Treaty: CTBT) ที่ประเทศมหาอำนาจปัจจุบันใช้เป็นเครื่องมือในการจำกัดยุทธศาสตร์การทหารและโอกาสในการเป็นมหาอำนาจของอินเดีย อินเดียจึงไม่ยอมลงนามในสนธิสัญญาทั้งสองฉบับโดยเห็นว่าเป็นสนธิสัญญาที่เลือกปฏิบัติ เนื่องจากการห้ามไม่ให้ประเทศอื่นมีอาวุธนิวเคลียร์ ในขณะที่ประเทศมหาอำนาจกลับไม่ยอมทำลายอาวุธนิวเคลียร์ของตนเอง อินเดียได้ท้าทายมหาอำนาจเหล่านี้ด้วยการทดลองอาวุธนิวเคลียร์เป็นครั้งแรกในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1974 และครั้งต่อมา คือ การทดลองนิวเคลียร์ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1998 ที่เมืองโปคราน (Pokran)

³ Baldev Raj Nayar & T.V. Paul, *India in the World Order: Searching for Major-Power Status* (Cambridge, The Press Syndicate of the University of Cambridge, 2003), p. 134.

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความพยายามในการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของ เยาวหราล เนहरूถือว่าประสบความสำเร็จพอสมควร แต่การพัฒนาทางเศรษฐกิจกลับไม่ประสบความสำเร็จ โดยหลังจากได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 1947 จนถึงทศวรรษ 1970 การเติบโตโดยเฉลี่ยของอินเดียอยู่ที่ร้อยละ 3.5 ต่อปีเท่านั้น การเติบโตด้วยอัตราดังกล่าวได้รับการขนานนามว่า “การเติบโตระดับฮินดู” (Hindu Rate of Growth) ทำให้ความหวังในการพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นมหาอำนาจนั้นเป็นไปได้ยาก เพราะรัฐบาลที่ผ่านมาต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่สำคัญก่อนคือ ความยากจนของประชาชน

จนกระทั่งใน ค.ศ. 1991 ถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ เมื่ออินเดียต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางการเงินอย่างหนัก นายกรัฐมนตรี นาราซิมฮา ราวและรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง มานโมฮัน ซิงห์ จึงได้ริเริ่มมาตรการปฏิรูปเศรษฐกิจ โดยการยกเลิกระบบการออกใบอนุญาตควบคุมการลงทุน การนำเข้า และการประกอบอุตสาหกรรม รวมถึงธุรกิจผูกขาดต่างๆ ของรัฐบาล และนับตั้งแต่นั้นมา นโยบายเศรษฐกิจของอินเดียก็ดำเนินไปในทิศทางของระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมที่เน้นกลไกตลาด ไม่ว่าพรรคใดจะเข้ามาเป็นรัฐบาล

ความสำเร็จในการปฏิรูประบบเศรษฐกิจของอินเดีย นำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาของอินเดีย ภายหลัง ค.ศ. 2004 เศรษฐกิจอินเดียเติบโตสูงสุด เฉลี่ยอยู่ในระดับร้อยละ 8-9 ต่อปี และแม้ปัจจุบัน นานาประเทศต่างได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกอย่างกว้างขวาง แต่อินเดียก็ยังคงสามารถรักษาสถานะทางเศรษฐกิจของตนไว้ได้ในระดับดี³

จากศักยภาพด้านเศรษฐกิจของอินเดียที่เพิ่มมากขึ้นภายหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจใน ค.ศ. 1991 ทำให้นานาประเทศเริ่มให้ความสนใจอินเดียในฐานะประเทศที่มีโอกาสก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจใหม่ (An Emerging Power) ในศตวรรษที่ 21

³ สถานทูตอินเดียประจำประเทศไทย, “พัฒนาการของการก้าวไปสู่ความเป็นมหาอำนาจของอินเดีย,” จาก <<http://www.thaiemb.org.in/th/information/index.php>>, (สืบค้นเมื่อ: 17 December 2012).

อย่างไรก็ดี อินเดียยังคงประสบปัญหาและอุปสรรคมากมายที่มีนัยสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้น บทความนี้จะทำการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของอินเดียในการพัฒนาประเทศไปสู่ฐานมหาอำนาจภายในศตวรรษที่ 21 รวมทั้งศึกษาปัจจัยร่วมที่เป็นจุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) ทั้งภาคเศรษฐกิจ การเมืองความมั่นคง และภาคสังคมต่อการพัฒนาประเทศของอินเดีย

คำถามวิจัย

อินเดียจะสามารถก้าวขึ้นสู่ฐานมหาอำนาจใหม่ทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การทหารและเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 ได้สำเร็จหรือไม่ และมีปัจจัยร่วมที่เป็นจุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) อะไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของอินเดียในการก้าวขึ้นสู่ฐานมหาอำนาจใหม่ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดความสัมพันธ์และนโยบายต่างประเทศต่ออินเดียอย่างเหมาะสม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลให้ประเทศหนึ่งๆ ก้าวขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจ โดยใช้อินเดียเป็นกรณีศึกษา

สมมติฐานในการศึกษา

แนวคิดที่กล่าวว่าอินเดียกำลังก้าวขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจใหม่ในเวทีโลกนั้น ในความเป็นจริง ยังมีอุปสรรคมากมายที่ยังคงจำกัดให้อินเดียเป็นได้เพียงประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคเท่านั้น อย่างไรก็ตาม อินเดียมีศักยภาพในการก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจในศตวรรษที่ 21 หากอินเดียสามารถแก้ไขปัจจัยที่เป็นอุปสรรคขัดขวางต่างๆ ได้

แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

ศาสตราจารย์ เอ. เอฟ. เค. ออแกนสกี (A.F.K. Organski) แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน สหรัฐอเมริกาได้ศึกษาถึงตัวแปรที่มีผลต่อการพัฒนาชาติ และได้ทำนายไว้ในหนังสือ World Politics ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1958 เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางอำนาจของชาติต่างๆ โดยกล่าวว่าในอนาคตจะมีเพียง

สามประเทศเท่านั้นที่มีฐานประชากรเพียงพอในการสร้างอำนาจจนสันถวน
ความเป็นเจ้าโลกของสหรัฐฯ (Hegemony) ได้สำเร็จ ได้แก่ สหภาพโซเวียต จีน
และอินเดีย

ออแกนสกีก็กล่าวว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมจะนำมาซึ่งการพัฒนาทาง
เศรษฐกิจและมีบทบาทสำคัญในการสร้างอำนาจของรัฐ วิธีการเดียวที่รัฐหนึ่งๆ
สามารถก้าวสู่ฐานมหาอำนาจได้โดยไม่ต้องผ่านการปฏิวัติอุตสาหกรรมคือ
การมีจำนวนประชากรขนาดมหึมา แต่ถักรัฐนั้นมีจำนวนประชากรขนาดกลาง
การพัฒนาอุตสาหกรรมถือว่าจำเป็นอย่างยิ่ง แนวคิดปัจจัยการสร้างอำนาจของรัฐ
(Concept of Determinants of Power)⁵ ได้แบ่งปัจจัยที่สร้างอำนาจรัฐออก
เป็น 2 ประเภทคือ:-

- 1) ปัจจัยทางธรรมชาติ (Natural Determinants of Power) ได้แก่
ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ (Geography) ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural
Resources) และขนาดประชากร (Population)
- 2) ปัจจัยทางสังคม (Social Determinants of Power) ได้แก่ การพัฒนา
ทางเศรษฐกิจ (Economic Development) โครงสร้างทางการเมือง
(Political Structure) ความรักดีต่อประเทศและการมีส่วนร่วมใน
การพัฒนาประเทศ (National Morale)

ออแกนสกีมีความเห็นว่าแต่ละปัจจัยมีศักยภาพในการสร้างอำนาจรัฐ
ไม่เท่ากัน โดยเขากล่าวว่าปัจจัยสามประการแรกมีความสำคัญมากกว่าสาม
ปัจจัยหลัง โดยเขาได้สรุปลำดับความสำคัญได้ดังนี้

- 1) ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ ประชากร (Population) โดยออแกนสกี
พบว่าในปี ค.ศ. 1965 ไม่มีรัฐมหาอำนาจใดเลยที่ประกอบไปด้วยประชากรต่ำกว่า
40 ล้านคน (ขณะที่ ในปัจจุบัน จากตารางดัชนีเปรียบเทียบประชากร ศักยภาพ
ทางเศรษฐกิจและการทหารของรัฐมหาอำนาจและมหาอำนาจในภูมิภาคต่างๆ

⁵ A.F.K. Organski, World Politics (New York: Alfred A. Knopf, Inc, 1965), chap 4-7.

14 ประเทศ ช่วงปี ค.ศ. 1999 – 2000 พบว่ารัฐมหาอำนาจมีประชากรไม่ต่ำกว่า 50 ล้านคน)⁶ ประชากรสามารถนำมาซึ่งอำนาจรัฐโดยผ่านการมีส่วนร่วมทั้งในด้านการทหารและเศรษฐกิจ ในด้านการทหาร การมีกองทัพที่ประกอบไปด้วยกำลังพลที่เป็นประชากรของรัฐนั้นจริงๆ ย่อมดีกว่าการใช้ทหารจากรัฐอาณานิคม และทหารรับจ้าง ในแง่เศรษฐกิจ แรงงานจำนวนมากที่มีทักษะหลากหลาย และผู้บริโภคนับล้านมหาศาลย่อมนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจต้นทุนต่ำ เนื่องจากมีความได้เปรียบเชิงขนาด (Economy of scale)

ที่สำคัญที่สุด ประชากรนั้นจะต้องเป็นประชากรที่เป็นประโยชน์ (asset) คือเป็นประชากรที่มีการศึกษา สุขภาพแข็งแรง มีระเบียบวินัย ไม่ใช่ประชากรที่เป็นปัญหา (liability) คือประชากรที่มีปัญหาด้านสุขภาพ ไร้การศึกษา ขาดทักษะ ไม่มีระเบียบวินัยและไม่มีอำนาจซื้อ⁷ นอกจากนี้การมีแรงงานจำนวนมากไม่ถือว่ามีส่วนช่วยสร้างอำนาจ หากแรงงานเหล่านั้นยังผูกติดอยู่กับกิจกรรมเกษตรเพื่อยังชีพ หัตถกรรมพื้นบ้าน อยู่ในสภาวะตกงานและประชากรที่ไม่สามารถบริโภคสินค้าที่มากกว่าสินค้าเพื่อการยังชีพ ทั้งนี้ การมีประชากรวัยทำงานระหว่าง 16-65 ปี ซึ่งรัฐสามารถขับเคลื่อนให้เข้าสู่กระบวนการสร้างรายได้จะสามารถสร้างอำนาจให้แก่รัฐอย่างมาก การมีปัจจัยทางประชากรที่เข้มแข็งจะช่วยทดแทนข้อบกพร่องจากปัจจัยข้ออื่นได้อย่างมาก

2) ปัจจัยที่สำคัญรองลงมาคือ โครงสร้างทางการเมือง (Political Structure) รัฐบาลมีหน้าที่รักษาความมั่นคงภายในรัฐ เป็นผู้จัดสรรทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรวัตถุ เป็นผู้จัดสรรงบประมาณด้านความมั่นคงและการทหาร กำหนดนโยบายภายในและต่างประเทศเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของรัฐ หากปราศจากบรรยากาศทางการเมืองที่เหมาะสม ระบบอุตสาหกรรมก็ไม่สามารถพัฒนาและคงอยู่ได้ เนื่องจากระบบอุตสาหกรรมสมัยใหม่ต้องการเสถียรภาพและความมั่นคงภายในประเทศ

⁷ ลิขิต ธีรเวคิน, การพัฒนาของจีนและอินเดีย, หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับวันที่ 23 และ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2556, จาก <<http://www.siamrath.co.th/web/?q=การพัฒนาของจีนและอินเดีย>>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2556).

3) การพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Economic Development) ในประเทศ เศรษฐกิจหลักคณงานหนึ่งคนสามารถผลิตปัจจัยได้เพียงพอต่อการยังชีพเท่านั้น ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมสมัยใหม่ คนงานหนึ่งคนสามารถสร้างผลผลิตได้จำนวนมาก เนื่องจากมีเครื่องมือเทคโนโลยีอันทันสมัย ได้รับโอกาสและแรงจูงใจให้ผลิตได้มากกว่าประเทศที่มีรายได้จากเกษตรกรรมเป็นหลัก ผลผลิตที่เกินระดับการยังชีพจึงสามารถนำมาใช้สร้างอำนาจให้แก่รัฐ ไม่ว่าจะเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร นำมาซึ่งความภักดีของประชากรต่อรัฐและเพิ่มอำนาจในการโน้มน้าวรัฐอื่น ผ่านการซื้อขายระหว่างประเทศ การเสนอผลประโยชน์ทางการเมือง และความมั่งคั่งที่ได้จากผลผลิตที่เหลือสามารถนำมาแปรเปลี่ยนเป็นกำลังทางทหารได้

การพัฒนาทางเศรษฐกิจของออสเตรียจึงสอดคล้องกับการพัฒนาทางอุตสาหกรรม และการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมสามารถชดเชยการพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติและจำนวนประชากรที่จำกัดได้ ระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจสามารถวัดได้จากการประเมินรายได้ประชาชาติ (Gross National Income) และรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร (Per Capita Income)

4) ความภักดีต่อประเทศและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศของประชากร (National Morale) เป็นลักษณะของประชากรในรัฐหนึ่งๆ ที่ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของชาติเหนือประโยชน์และสวัสดิภาพของตนเอง และประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ อย่างไรก็ตาม การประเมินตัวแปรนี้ค่อนข้างทำได้ยาก แต่สามารถประเมินได้จาก การมีส่วนร่วมของประชาชนในยามสงครามและการเคารพกฎหมายและการจ่ายภาษีให้กับรัฐ ในยามสันติ ถึงแม้ว่ารัฐจะไม่มีทรัพยากรธรรมชาติเพียงพอและไม่ได้ตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่ดี แต่หากประชาชนมีความภักดีและกำลังใจในการเสียสละเพื่อประโยชน์ของประเทศ รัฐก็ยังสามารถรักษาระดับของอำนาจไว้ได้

5) ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources) รัฐที่สามารถครอบครองทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและการสร้างอาวุธ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เหล็ก ถ่านหินและน้ำมัน ถือว่าได้เปรียบ อย่างไรก็ตาม รัฐที่มี

ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศจำนวนมหาศาล แต่ไม่มีอำนาจทางการเมืองในการเป็นเจ้าของเพราะตกเป็นอาณานิคมหรือขาดเงินทุนและเทคโนโลยีในการแปรทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นให้เป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการทหาร ไม่ถือว่าทรัพยากรที่มีอยู่ได้สร้างอำนาจให้แก่รัฐ ดังนั้น ทรัพยากรธรรมชาติจะสร้างอำนาจให้แก่รัฐหนึ่งๆ ได้ ในกรณีที่รัฐนั้นมีอำนาจทางการเมือง เงินทุนและเทคโนโลยีในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านั้น

6) ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ (Geography) โดยพื้นที่ประเทศต้องมีขนาดใหญ่สามารถรองรับประชากรให้เข้ามาอยู่อาศัยและสามารถทำการเพาะปลูกได้ การมีอาณาเขตมหาศาลช่วยให้รัฐหนึ่งๆ รองรับจำนวนประชากรจำนวนมากได้ การมีที่ตั้งทางยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสามารถเพิ่มอำนาจให้กับรัฐได้ แต่การขาดลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมก็สามารถชดเชยด้วยปัจจัยอื่นๆ ได้เช่นกัน ซึ่งปัจจัยเหล่านั้นมีความสำคัญมากกว่าที่ตั้งทางภูมิศาสตร์

การอภิปรายผล

หลังการปฏิรูปเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1991 เศรษฐกิจของอินเดียสามารถเติบโตได้ในระดับที่สูงขึ้นกว่าในอดีต โดยใน ค.ศ. 2008–2009 มีอัตราการเติบโตของ GDP ในระดับร้อยละ 6.7 อินเดียมีปริมาณเงินสำรองต่างประเทศอยู่ที่ 286.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (พฤศจิกายน 2009) และธนาคารกลางของอินเดีย (Reserve Bank of India: RBI) ได้ซื้อทองคำจากสถาบันเงินทุนระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) จำนวน 200 ตัน ซึ่งเป็นจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งที่ IMF ต้องการขายทำให้จำนวนทองคำสำรองของอินเดียเพิ่มขึ้นเป็น 17.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ นอกจากนี้ มีอัตราการออมทรัพย์ภายในที่สูง โดยใน ค.ศ. 2007-2008 อยู่ที่ร้อยละ 37.3 เพิ่มจากร้อยละ 29.8 ใน ค.ศ. 2003-2004⁸

⁸ สถานทูตอินเดียประจำประเทศไทย, “พัฒนาการของการก้าวไปสู่ความเป็นมหาอำนาจของอินเดีย,” จาก <<http://www.thaiemb.org.in/th/information/index.php>>, (สืบค้นเมื่อ: 17 December 2012).

ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 1 ขนาดเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศ BRIC อยู่ในอันดับต้นๆ ของการจัดอันดับประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุด 24 อันดับของโลก โดยอินเดียได้ก้าวขึ้นมาอยู่ในอันดับที่ 9 ใน ค.ศ. 2010 แม้อินเดียจะยังอยู่ในอันดับที่ 9 และเป็นเพียงประเทศกำลังพัฒนา แต่การมีจำนวนประชากรกว่าพันล้านคนที่อายุน้อยและการมีพื้นที่มหาศาล ทำให้การเติบโตของอินเดียเป็นที่สนใจของประชาคมโลกในฐานะประเทศที่มีโอกาสเติบโตเป็นหนึ่งในประเทศมหาอำนาจในศตวรรษที่ 21

ตารางที่ 1: ประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุด 24 อันดับในโลก ค.ศ. 2010

อันดับ	ประเทศ	2010 GDP (พันล้าน เหรียญ สหรัฐฯ)	อันดับ	ประเทศ	2010 GDP (พันล้าน เหรียญ สหรัฐฯ)
1	สหรัฐฯ	14,582	13	เม็กซิโก	1,040
2	จีน	5,879	14	เกาหลีใต้	1,014
3	ญี่ปุ่น	5,498	15	ออสเตรเลีย	925
4	เยอรมนี	3,310	16	เนเธอร์แลนด์	783
5	ฝรั่งเศส	2,560	17	ตุรกี	735
6	อังกฤษ	2,246	18	อินโดนีเซีย	707
7	บราซิล	2,088	19	สวีตเซอร์แลนด์	524
8	อิตาลี	2,051	20	โปแลนด์	469
9	อินเดีย	1,729	21	เบลเยียม	467
10	แคนาดา	1,574	22	สวีเดน	458
11	รัสเซีย	1,480	23	นอร์เวย์	414
12	สเปน	1,407	24	เวเนซุเอล่า	388

ที่มา: ธนาคารโลก อ้างใน Gupta, Wakayama, and Rangan. (2012). *Global Strategies for Emerging Asia*. San Francisco: Jossey-Bass, A Wiley Imprint, p.4.

แม้ว่าอินเดียจะมีจุดแข็งมากมายทั้งในภาคเศรษฐกิจ การเมือง ความมั่นคง และในภาคสังคมที่สนับสนุนการสร้างอำนาจของอินเดียไปสู่ฐานมหาอำนาจหนึ่งในโลก ในแต่ละภาคส่วนก็ยังมีจุดอ่อนที่มีความสัมพันธ์กันและมีความสำคัญในการขัดขวางไม่ให้อินเดียก้าวไปสู่จุดดังกล่าวได้สำเร็จ

ด้านเศรษฐกิจ

ในด้านเศรษฐกิจ อินเดียมีจุดแข็งอยู่หลายประการ ได้แก่ การมีจำนวนกว่าพันล้านคนและมีพื้นที่มหาศาลในการรองรับประชากรจำนวนมากได้ ประชากรในปัจจุบันประมาณ 1,239.26 ล้านคน (IMF, 2013) จำนวนประชากรที่มีอยู่อย่างมหาศาลประกอบกับการบริโภคของชนชั้นกลางอย่างต่อเนื่องในประเทศ ช่วยลดผลกระทบจากการชะลอตัวของเศรษฐกิจโลก นอกจากนี้ หากอินเดียสามารถขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน พัฒนาการให้บริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึงและสร้างงานให้กับประชากรอย่างเพียงพอ อินเดียจะได้รับประโยชน์จากการปันผลทางประชากร (Demographic Dividend) อย่างเต็มที่ ซึ่งจะให้ผลดีต่อเศรษฐกิจอย่างมาก เนื่องจากประชากรในวัยทำงานมีอัตราการออมที่สูง มีความสามารถในการเรียนรู้เทคโนโลยีและการผลิตมากกว่าวัยอื่นๆ โดยในขณะนี้ อินเดียมีประชากรที่อายุต่ำกว่า 24 ปีถึงร้อยละ 47.1 และวัยทำงาน (25-54 ปี) ถึงร้อยละ 40.4 และคาดการณ์กันว่าใน ค.ศ. 2030 (CIA-The World Factbook, 2013) อินเดียจะมีจำนวนแรงงานมากที่สุดในโลก โดยมีร้อยละ 68 ของประชากรอยู่ในวัยทำงาน⁹

ชาวอินเดียที่ได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานยังประเทศอื่น โดยเฉพาะในประเทศตะวันตกเริ่มกลับเข้ามาประกอบอาชีพในประเทศ พร้อมกับการไหลเข้ามาของความรู้ทางวิชาการและความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เนื่องจากค่าตอบแทนสำหรับอาชีพที่ใช้ความเชี่ยวชาญสูงได้เพิ่มขึ้นมาก เกิดจากการเติบโตในภาคเทคโนโลยีสารสนเทศและภาคบริการ นอกจากนี้ ชาวอินเดียที่ประสบ

⁹ Robyn Meredith, *The Elephant and the Dragon: The Rise of India and China and What It Means for All of Us* (USA: W.W. Norton & Company Ltd., 2007), p. 130.

ความสำเร็จและมีอำนาจทางการเมือง เช่น ชาวอินเดียในสหรัฐฯ ได้ช่วยเป็นกำลังสำคัญในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับประเทศที่พำนักอยู่ เพื่อผลประโยชน์ของทั้งสองประเทศ กลุ่มคนเหล่านี้ยังช่วยเป็นกำลังทางเศรษฐกิจให้กับอินเดีย ผ่านการลงทุนในรูปแบบ Special Non-Resident Deposit Schemes ของชาวอินเดียผู้มีถิ่นพำนักในต่างประเทศ (Non-Resident Indians: NRIs)

ในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศก็มีหลากหลาย โดยเป็นแหล่งทรัพยากรแร่ธาตุที่สำคัญคือถ่านหิน (มีมากเป็นอันดับที่ 4 ของโลก) สินแร่เหล็ก แร่แมงกานีส (มีมากเป็นอันดับที่ 7 ของโลก) แร่ไมกา หินแร่บอไซด์ (มีมากเป็นอันดับที่ 5 ของโลก) แร่โครไมต์ ก๊าซธรรมชาติ เพชร หินปูน ธาตุอูเรียม (มีมากที่สุดในโลกและพบได้มากที่สุดของรัฐทมิฬนาฑู) ทรัพยากรน้ำมันที่พบในประเทศได้ถูกนำขึ้นมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 25 ของความต้องการพลังงานน้ำมันในประเทศ รัฐบาลได้ตั้งหน่วยงาน National Natural Resources Management System (NNRMS) เพื่อดูแลระบบการจัดการแปรรูปทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เพื่อสนับสนุนภาคเศรษฐกิจ นอกจากนี้ บริษัทต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชนต่างมีส่วนในการจัดหาแหล่งพลังงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ อาทิเช่น บริษัทของรัฐเช่น ONGC OIL India Ltd. GAIL India Ltd. และบริษัทเอกชนเช่น Tata Steel Ltd. Reliance Industries เป็นต้น

การปฏิรูปเปิดเสรีทางเศรษฐกิจที่เริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 1991 ได้ช่วยให้นักธุรกิจและผู้ประกอบการอินเดียรู้จักการแข่งขันและพัฒนาประสิทธิภาพสินค้าและบริการมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ รวมถึงได้รับประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนทางเทคโนโลยีที่ได้รับจากการค้าการลงทุนจากต่างประเทศ แม้ว่าการปรับตัวดังกล่าวต้องแลกกับธุรกิจที่อ่อนแอมากมายที่ต้องปิดตัวลง เนื่องจากไม่สามารถแข่งขันได้ เพราะเคยชินกับการได้รับการปกป้องจากระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม แต่ในระยะยาว การแข่งขันจะทำให้ภาคธุรกิจอินเดียเรียนรู้ที่จะปรับตัว พัฒนาตนเองให้อยู่รอดในระบบกลไกตลาดและได้รับประโยชน์สูงสุดจากการค้ากับต่างประเทศ ประกอบกับการมีความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะช่วยขับเคลื่อน

ให้ภาคธุรกิจของอินเดียมีการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งจะช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าของอินเดีย

การปฏิรูปทางเศรษฐกิจได้ช่วยลดกฎระเบียบที่เคร่งครัดของภาครัฐที่เคยจำกัดการเติบโตของภาคเอกชนในอดีต ทำให้เกิดการเติบโตอย่างรวดเร็วของธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศ (รวมถึง ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับ IT คือ IT-enabled services: ITES) ธุรกิจให้บริการสาขานอกประเทศ (Offshore Offices) ศูนย์บริการลูกค้าทางโทรศัพท์ (Call Centers) และการใช้บริการจากภายนอกองค์กร (Business Process Outsourcing: BPOs) ถึงแม้ว่าจะมีการจ้างงานน้อยที่สุด แต่ก็มีส่วนใน GDP มากที่สุดและช่วยขับเคลื่อนให้อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในระดับที่สูง

ในขณะเดียวกัน พบว่าภาคเศรษฐกิจของอินเดียก็ยังมีจุดอ่อนที่สำคัญอยู่หลายประการ ได้แก่ แนวโน้มการจัดตั้งรัฐบาลของอินเดียที่มีลักษณะเป็นรัฐบาลผสมมากขึ้น โดยมากมักมีพรรคคอมมิวนิสต์เป็นสมาชิกพรรค รวมทั้งภาคประชาคมบางส่วนที่มองว่าการปฏิรูปเศรษฐกิจไม่เกิดประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยากจนของประเทศ ในขณะที่ภาคเอกชนและนักลงทุนต่างชาติในอินเดียต่างเรียกร้องให้รัฐบาลเดินหน้าทำการปฏิรูปเศรษฐกิจ เนื่องจากการดำเนินการของรัฐต่อภาคธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมยังมีการควบคุมอย่างเข้มงวด ซึ่งเป็นผลหลงเหลือจากการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบปิดในอดีต

นอกจากนี้ ปัญหาในเรื่องธรรมาภิบาลและการทุจริตพบได้แพร่หลายในอินเดีย นับเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ข้าราชการมักใช้ประโยชน์จากกฎระเบียบทางราชการที่ตลกค่างจากระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม เพื่อหาประโยชน์ส่วนตนและการดำเนินการทางราชการยังคงล่าช้าและไร้ประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังพบว่า อินเดียเป็นประเทศที่มีอัตราการหลบเลี่ยงการจ่ายภาษีในอัตราสูง จากการศึกษพบว่า มีเพียงร้อยละ 3 จากประชากรทั้งหมดของอินเดียจำนวน 1.2 พันล้านคนที่เสียภาษี ทำให้อินเดียสูญเสียงบประมาณจากการหลบเลี่ยง

ภาษีประมาณ 314 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ต่อปี เป็นผลให้อินเดียมีงบประมาณ การเก็บภาษีของภาครัฐต่ำที่สุดในกลุ่มประเทศ BRIC คือคิดเป็นร้อยละ 18 ของ GDP เมื่อเทียบกับกลุ่มประเทศ BRIC (บราซิลร้อยละ 36, รัสเซียร้อยละ 37, จีนร้อยละ 21) ทำให้อินเดียจำเป็นต้องกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินระหว่างประเทศ เพื่อการพัฒนาภายในประเทศ ส่งผลให้สัดส่วนการกู้ยืมเงินของอินเดียอยู่ในอัตราที่สูงคือร้อยละ 68 (จีนร้อยละ 17, รัสเซียร้อยละ 8.5, บราซิลร้อยละ 66) ทศนคติ ที่เห็นการหลบเลี่ยงภาษีเป็นเรื่องปกติเกิดจากประชาชนทั่วไปไม่มีความเห็นว่าแม้แต่ เจ้าหน้าที่ของภาครัฐยังทำการทุจริตอย่างแพร่หลาย ประชาชนในกลุ่มร่ำรวย จึงทำการหลบเลี่ยงภาษีด้วยวิธีต่างๆ เช่น การฟอกเงินข้ามประเทศ เป็นต้น ในขณะที่ ประชากรกว่า 400 ล้านคนก็ยากจนเกินกว่าที่จะเสียภาษีได้¹⁰

ปัญหาที่เกิดจากภาครัฐอีกประการคือ การมีระบบกฎหมายและการศาล ที่ล่าช้า ขาดมาตรการบังคับใช้กฎหมายที่ได้มาตรฐานและไม่มีความสอดคล้อง กันในแต่ละรัฐ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจและอุตสาหกรรมมักไม่ได้ มาตรฐานและเป็นช่องโหว่ให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐสร้างความร่ำรวยจากอำนาจและ ช่องโหว่ของกฎหมาย ถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและ อุตสาหกรรมของประเทศ การขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายยังทำให้ เกิดปัญหาอาชญากรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น เหตุการณ์ข่มขืนนักศึกษาหญิงบนรถ โดยสารใน ค.ศ. 2012 และเหตุการณ์ข่มขืนนักท่องเที่ยวต่างชาติเพศหญิงหลายราย ทำให้ภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยของอินเดียเสียหายและจำนวนนักท่องเที่ยว ต่างชาติได้ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ทำให้อินเดียสูญเสียเงินตราต่างประเทศและรายได้จำนวนมากจากการท่องเที่ยว ที่ผ่านมา ภาครัฐมักไม่ให้ความสนใจในการปฏิรูป ระบบกฎหมายให้มีประสิทธิภาพ ทั้งๆ ที่เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยรองรับการ แข่งขันในระบบกลไกตลาดและสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุน

¹⁰ Tushar Dhara & Cherian Thomas, "India Growth Imperiled With Greek-Like Tax Evasion," Bloomberg (19 July 2011), at <<http://www.bloomberg.com/news/2011-07-18/india-government-sees-growth-imperiled-with-rising-greek-like-tax-evasion.html>> (searched date: 15 May 2013).

การมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ล่าช้ายังเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยเฉพาะภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม นอกจากนี้ การจัดหาไฟฟ้าและพลังงานให้เพียงพอต่อความต้องการก็เป็นปัญหาสำคัญ เห็นได้ชัดจากการเกิดไฟฟ้าดับที่เกิดขึ้นบ่อยในอินเดีย ส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจโดยรวมเป็นอย่างมาก และในอนาคต การมีประชากรเพิ่มขึ้นของอินเดียจะหมายถึง ความต้องการพลังงานที่เพิ่มมากขึ้น เป็นความท้าทายของรัฐบาลที่จะต้องจัดหาแหล่งพลังงานและผลักดันให้เกิดการใช้พลังงานทางเลือกให้เพียงพอต่อความต้องการเพื่อรองรับจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นและช่วยให้เศรษฐกิจของอินเดียเติบโตตามเป้าหมายที่รัฐบาลได้วางแผนไว้

ด้านการศึกษา

ทิศทางที่ดีสำหรับภาคการศึกษาคือ ความพยายามในการขยายการศึกษาระดับพื้นฐานของภาครัฐ ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของอัตราการรู้หนังสือที่กำลังเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ เมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ในเอเชีย อินเดียถือว่ามีประชากรจำนวนมากที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่ว ทำให้ประชากรมีส่วนร่วมในภาคเศรษฐกิจมากขึ้น การเติบโตของชนชั้นกลางจะช่วยผลักดันให้เกิดการทำงานของภาครัฐเพื่อให้เกิดธรรมาภิบาล (General Governance) จากการสำรวจของ Center for the Study of Developing Societies (CSDS) และสถาบัน Konrad Adenauer Stiftung ซึ่งเป็สถาบันวิจัยของเยอรมันพบว่า ชาวอินเดียอายุระหว่าง 18-33 ปี มีความสนใจเกี่ยวกับการเมืองมากกว่ากลุ่มคนในช่วงอายุเดียวกันที่ถูกสำรวจในอินเดียปี ค.ศ. 1996 ถึง 2 เท่า โดยร้อยละ 20 ของประชากรชายในชนบทและร้อยละ 22 ของประชากรชายที่ได้รับการศึกษากล่าวว่า พวกเขาเคยเข้าร่วมการประท้วงและเรียกร้องทางการเมืองมาแล้ว¹¹

¹¹ “India’s Demographic Challenge,” The Economist (11 May 2013), at <<http://www.economist.com/news/briefing/21577373-india-will-soon-have-fifth-worlds-working-age-population-it-urgently-needs-provide>> (searched date: 15 May 2013).

อย่างไรก็ตาม ภาคการศึกษายังประสบปัญหาที่สำคัญซึ่งส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของอินเดียด้วยเช่นกัน ถึงแม้ว่าอินเดียจะมีสถาบันการศึกษาจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วประเทศ กลับพบว่ามีปัญหาในด้านคุณภาพอย่างมาก แม้ความพยายามของภาครัฐในการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจะทำให้อัตราการรู้หนังสือเพิ่มขึ้นกว่าอดีตอย่างมาก แต่ยังคงถือว่าต่ำเกินไป เมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะยังคู่แข่งทางอำนาจอย่างจีน รวมทั้งกลุ่มประเทศ BRICS โดยในปัจจุบัน อินเดียมีอัตราการรู้หนังสือของประชากรอยู่ที่ร้อยละ 74.04¹² แต่ก็ยังคงอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาในกลุ่ม BRICS ด้วยกันดังที่ปรากฏในตารางที่ 2 นอกจากนี้ยังพบว่าอัตราการรู้หนังสือของเพศหญิงในอินเดียมีสัดส่วนที่ต่ำ ใน ค.ศ. 2010 การลงทุนในภาคการศึกษาของอินเดียก็ถือว่าต่ำที่สุดในกลุ่ม BRICS คือร้อยละ 3.3 ของ GDP จีนร้อยละ 3.66 บราซิลร้อยละ 5.6 รัสเซียร้อยละ 4.1 และแอฟริกาใต้ร้อยละ 6

ตารางที่ 2: ตารางอัตราการรู้หนังสือของประเทศในกลุ่ม BRICS

ประเทศ	อัตราการรู้หนังสือโดยรวม	อัตราการรู้หนังสือในเพศชาย	อัตราการรู้หนังสือในเพศหญิง
India	74.04%	82.14%	65.46%
China	92.2%	96%	88.5%
Russia	99.6%	99.7%	99.5%
Brazil	88.6%	88.4%	88.8%
South Africa	86.4%	87%	85.7%

ที่มา: India Census 2011

ในด้านการศึกษาระดับสูงก็ยังพบว่ามีข้อบกพร่องที่จำกัดภาคการวิจัยและการพัฒนา รวมทั้งปัญหาการกีดกันทางการศึกษาของสตรี ขนวรรณะล่างและกลุ่มชนเผ่าที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย (Scheduled Tribes) ทำให้อัตราการรู้หนังสือ

¹² UN Data, “Adult Literacy Rate – India,” at <http://data.un.org/Data.aspx?d=SOWC&f=iniD%3A74> (searched date: 22 May 2013).

ของกลุ่มคนเหล่านี้ยังอยู่ในระดับที่ต่ำ ลดอัตราการมีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจอย่างเป็นทางการ แทนที่จะเพิ่มศักยภาพให้คนเหล่านี้มีส่วนร่วมและเป็นฟันเฟืองที่สำคัญในภาคเศรษฐกิจของประเทศ การเติบโตในภาคบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของอินเดียจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาในระดับสูงและการศึกษาเฉพาะทาง แต่ปัจจุบันพบว่าการศึกษาในระดับนี้ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน ยังผลให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรบุคคลที่มีทักษะ การขาดอุปกรณ์ทางการเรียนการสอนที่เพียงพอ และหลักสูตรการศึกษาจำนวนมากไม่ได้มุ่งเน้นความสามารถในการทำงานหลังจบการศึกษา ในปัจจุบันพบว่า ร้อยละ 45 ของนักศึกษาทั้งหมดสำเร็จการศึกษาด้านอักษรศาสตร์-สังคมศาสตร์ ร้อยละ 20 ด้านวิทยาศาสตร์ ร้อยละ 18 ด้านการค้าและอีกร้อยละ 17 จบการศึกษาหลักสูตรเฉพาะทางเช่น กฎหมายและการแพทย์¹³

จากการศึกษาของสถาบัน McKinsey พบว่าใน ค.ศ. 2005 มีเพียงวิศวกรชาวอินเดียเพียงร้อยละ 25 และผู้เชี่ยวชาญทางการเงินและบัญชีเพียงร้อยละ 15 และร้อยละ 10 ของผู้ที่จบการศึกษาในสาขาทั่วไปเช่น อักษรศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่มีทักษะเพียงพอในการทำงานกับบริษัทต่างชาติ¹⁴ นอกจากนี้ผลสำรวจของ The Royal Institution of Chartered Surveyors ได้ประเมินว่าใน ค.ศ. 2010 อินเดียมีจำนวนวิศวกรเพียง 500,000 คน ในขณะที่อินเดียมีความต้องการวิศวกรถึง 4 ล้านคน และมีจำนวนสถาปนิกทั้งหมด 45,000 คน ในขณะที่มีความต้องการ 366,000 คน สถาบันดังกล่าวคาดการณ์ว่าภายใน ค.ศ. 2020 อินเดียจะเกิดการขาดแคลนแรงงานที่ใช้ทักษะที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศถึง 10 ล้านตำแหน่ง¹⁵

¹³ "Aim Higher: In Search of a Dream (Special Report)", The Economist, 404 (September 2012), pp. 3-16.

¹⁴ Sanjeev Sanyal, The Indian Renaissance: India's Rise After a Thousand Years of Decline (Singapore: World Scientific, 2008), p.130.

¹⁵ The Economist, op.cit., p.11.

ยิ่งกว่านั้น การศึกษาทางวิศวกรรมซึ่งน่าจะเป็นจุดแข็งของอินเดียซึ่งผลิตบัณฑิตวิศวกรประมาณ 500,000 คนต่อปี กลับพบข้อจำกัดที่สำคัญ บริษัท Aspiring Minds ได้ทำการประเมินความสามารถในการทำงานของวิศวกรจำนวน 55,000 คนใน ค.ศ. 2011 กลับพบว่า มีเพียงร้อยละ 3 เท่านั้นที่สามารถเข้าทำงานในบริษัท IT ได้ทันทีโดยไม่ต้องผ่านการฝึกงานเพิ่มเติมมีเพียงร้อยละ 17 ที่มีทักษะขั้นพื้นฐาน ร้อยละ 92 ขาดความรู้ทางด้านการเขียนโปรแกรมและอัลกอริธึม (Algorithm) ร้อยละ 78 ของผู้ที่ศึกษาทางด้านวิศวกรรมมีปัญหาด้านภาษาอังกฤษ และร้อยละ 56 ขาดทักษะเชิงวิเคราะห์¹⁶

ด้านการเมืองและความมั่นคง

ในด้านนี้ อินเดียมีข้อได้เปรียบอยู่หลายประการ ได้แก่ การมีระบอบประชาธิปไตยที่แข็งแกร่ง อำนาจอถูกเปลี่ยนมือตามครรลองกติกาที่สังคมยอมรับ โดยฝ่ายทหารไม่เคยแทรกแซงและก่อการรัฐประหาร ไม่เคยมีการปกครองในระบอบเผด็จการเลยตั้งแต่ได้รับเอกราชจากอังกฤษ ระบบตุลาการมีความเป็นอิสระ ประชาชนทุกคน ทุกชั้นวรรณะและทุกระดับการศึกษามีสิทธิ์เท่าเทียมกันในการออกเสียงเลือกตั้ง ประชาชนและสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ในระยะสั้น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยในประเทศที่เต็มไปด้วยกลุ่มผลประโยชน์ที่มาจากพื้นฐานที่แตกต่างกันทางภูมิศาสตร์ อุดมการณ์ วรรณะและศาสนาอาจนำมาซึ่งความชะงักงันในการดำเนินนโยบาย เนื่องจากนโยบายต่างๆ จะต้องได้รับการกลั่นกรองจากหลายฝ่ายก่อนนำมาดำเนินการ

แต่ในระยะยาว การมีระบอบประชาธิปไตยที่แข็งแกร่งและการให้สิทธิแก่ประชาชนและสื่อมวลชนอย่างเต็มที่ในการตรวจสอบรัฐบาลจะนำมาซึ่งผลดีต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของอินเดีย เพราะการพัฒนาทางเศรษฐกิจจะทำให้ชนชั้นกลางเพิ่มมากขึ้นและกลุ่มคนเหล่านี้มักมีความสนใจทางการเมืองและต้องการเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การปิดกั้นสิทธิของผู้ถูกปกครอง

¹⁶ The Economist, op.cit., p.12.

อาจนำมาซึ่งการปะทะกันระหว่างภาครัฐและประชาชน ไม่เป็นผลดีต่อการปกครองในระยะยาว ดังนั้น อินเดียจึงมีจุดแข็งในประเด็นนี้ เนื่องจากอินเดีย 'ไม่ปิดกั้นสิทธิของประชาชนและยังสนับสนุนให้ประชาชนแสดงออกทางการเมือง และถ้าหากอินเดียประสบความสำเร็จในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจภายใต้ระบอบประชาธิปไตยก็จะยิ่งช่วยเพิ่มภาพลักษณ์ที่ดีและสร้างซอฟต์แวร์ให้กับประเทศได้'

สภาพภูมิรัฐศาสตร์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปโดยการที่จีนมีอำนาจมากขึ้น และการแพร่กระจายของขบวนการก่อการร้ายทำให้นโยบายสหรัฐฯ ต่ออินเดียมีทิศทางที่ดีขึ้น ต่างจากในอดีตที่สหรัฐฯ มีนโยบายชัดเจนในการจำกัดบทบาทของมหาอำนาจระดับภูมิภาคและป้องกันการเกิดขึ้นของมหาอำนาจใหม่ แต่ในปัจจุบันสหรัฐฯ เริ่มตระหนักถึงการปรากฏของโลกหลายขั้วอำนาจและเล็งเห็นถึงความสำคัญของอินเดียในการคานอำนาจของจีนในภูมิภาคเอเชียและแสวงหาความร่วมมือกับอินเดียในการรับมือกับภัยการก่อการร้าย จึงเป็นโอกาสอันดีของอินเดียในการพัฒนาศักยภาพของตนจากการร่วมมือกับสหรัฐฯ ในด้านต่างๆ และเพื่อสร้างการยอมรับจากสหรัฐฯ และประเทศมหาอำนาจอื่นๆ ในการก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจที่มีบทบาทในระดับโลกของอินเดีย

ประเทศมหาอำนาจบางประเทศมีท่าทีสนับสนุนการก้าวสู่การเป็นมหาอำนาจของอินเดียอย่างชัดเจน ได้แก่ รัสเซีย ฝรั่งเศสและอังกฤษ โดยทั้งสามประเทศต้องการผลักดันโลกหลายขั้วอำนาจและสนับสนุนการปฏิรูป UNSC โดยให้มีการเพิ่มอินเดียเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกถาวร ทั้งรัสเซียและฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ปฏิเสธการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจและการเมืองต่ออินเดีย หลังการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ใน ค.ศ. 1998 อีกด้วย เช่นเดียวกัน ญี่ปุ่นก็ตระหนักถึงความสำคัญของอินเดีย อันเนื่องมาจากการเติบโตทางเศรษฐกิจและการทหารที่รวดเร็วของจีน บทบาทที่ลดลงของสหรัฐฯ และการเติบโตทางเศรษฐกิจของอินเดียทำให้ญี่ปุ่นสนใจที่จะเพิ่มความร่วมมือกับอินเดียมากยิ่งขึ้น

อินเดียยังมีบทบาทมากขึ้นในระดับเวทีพหุภาคี เช่น SAARC BIMSTEC ASEAN WTO ช่วยให้อินเดียสามารถแสวงหาการสนับสนุนทางการเมืองและ

ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากเวทีพหุภาคีเหล่านี้ การที่อินเดียมีบทบาทนำในฐานะตัวแทนของประเทศกำลังพัฒนาใน WTO ในการเรียกร้องให้เกิดการเจรจาทางการค้าอย่างเท่าเทียมและเอื้อประโยชน์ให้ประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนามากยิ่งขึ้น ประกอบกับท่าทีที่ผ่อนปรนมากขึ้นของชาติมหาอำนาจแสดงให้เห็นถึงอำนาจของอินเดียและประเทศกำลังพัฒนาขึ้นแนวโน้มที่กำลังเพิ่มมากขึ้น และอาจแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอำนาจโลก นอกจากนี้ การที่อินเดียมีนโยบายสนับสนุนบทบาทของสหประชาชาติและสนับสนุนการปฏิบัติงานของสหประชาชาติผ่านทางกองกำลังรักษาสันติภาพช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ในการเป็นประเทศที่ยึดมั่นในสันติภาพโลกและช่วยให้การพัฒนาไปสู่การเป็นมหาอำนาจโลกของอินเดียมีความชอบธรรมมากขึ้น

ขณะเดียวกัน ด้านการเมืองและความมั่นคงของอินเดียยังมีจุดอ่อนอยู่หลายประการ ดังนี้ แนวโน้มการเกิดขึ้นของรัฐบาลผสมที่เปราะบางอันเนื่องมาจากพรรคการเมืองท้องถิ่นและพรรคการเมืองของชนวรรณะล่างมีความเข้มแข็งขึ้น ทำให้กระบวนการตัดสินใจของรัฐเป็นไปอย่างเชื่องช้า เนื่องจากต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของหลายพรรคซึ่งมักมีความต้องการที่แตกต่างกัน

การมีประชากรที่หลากหลายเชื้อชาติ ศาสนาและภาษาทำให้ยากต่อการสร้างอัตลักษณ์ของชาติ (National Identity) ประกอบกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจในกลุ่มชนและวรรณะต่างๆ ทำให้เกิดปัญหาความแตกแยกที่ฝังรากลึก เป็นที่มาของขบวนการก่อการร้ายและขบวนการแบ่งแยกดินแดน เช่น กลุ่มนิยมลัทธิเหมา (Maoists/Naxalites) ซึ่งเรียกร้องความเท่าเทียมทางสังคมและเศรษฐกิจ และเคลื่อนไหวในแถบที่เรียกว่า “ระเบียงแดง” (Red Corridor) ครอบคลุมจากรัฐอานธรประเทศทางตอนใต้จรดพิหารในตอนเหนือ โดยนายกรัฐมนตรี มานโมฮัน ซิงห์ ได้ประกาศไว้ใน ค.ศ. 2007 ว่ากลุ่มดังกล่าวเป็นภัยคุกคามความมั่นคงต่ออินเดียในปัจจุบันมากที่สุด¹⁷ ยิ่งกว่านั้น พรรคการเมืองยัง

¹⁷ Shahid R. Siddiqi, “Critical Analysis: Insurgency Movements in India. Failure of the Indian Government to Address the Root Causes Could to a Domino Effect in South Asia,” (26 December 2010), at <http://axisoflogic.com/artman/publish/Article_61885> (searched date: 8 June 2012).

ใช้ประเด็นทางศาสนาเพื่อสร้างความนิยมให้กับพรรคของตน จนกลายเป็นการยุยงให้เกิดความแตกแยกระหว่างศาสนา บั่นทอนเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศเป็นอย่างมาก

การมีระบบกฎหมายที่ล่าช้าและขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายทำให้อินเดียล้มเหลวในการประกันความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินให้กับประชากร ปัญหาอาชญากรรมและการทุจริตคอร์รัปชันในอินเดียจึงเกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย หากยังไม่มี การปฏิรูประบบกฎหมายให้มีมาตรฐานมากขึ้น ปัญหาดังกล่าวจะยิ่งซ้ำเติมความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของประชากรและอาจนำมาซึ่งความไร้เสถียรภาพทางการเมืองได้

อินเดียมีความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยส่วนใหญ่มองว่าอินเดียมีความต้องการครอบงำกิจการในภูมิภาค ความร่วมมือในกรอบเวที SAARC และ BIMSTEC จึงไม่ค่อยก้าวหน้ามากนัก ประเทศเพื่อนบ้านที่สามารถบั่นทอนศักยภาพและภาพลักษณ์ของอินเดียได้อย่างเป็นรูปธรรมคือปากีสถาน โดยปากีสถานมีนโยบายต่ออินเดียที่ยึดถือมาตั้งแต่สมัยมุฮัมมัด อาลี จินนาห์ ที่เน้นถึงการรักษาสมดุลทางศักยภาพกับอินเดียในทุกๆ ด้าน และทำทุกวิถีทางที่จะขัดขวางอินเดียในการเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคและในระดับโลก ทั้งนี้ มีการแสดงออกอย่างชัดเจน ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งประเทศโดยมุฮัมมัด อาลี จินนาห์ ได้กล่าวต่อสำนักข่าวรอยเตอร์ในวันที่ 21 พฤษภาคม ค.ศ. 1947 ไว้ดังนี้

“ปากีสถานที่อ่อนแอและอินเดียที่เข้มแข็งจะเป็นเชื้อเชิญอินเดียให้เข้ามาครอบงำและบงการปากีสถาน เรากล่าวอยู่เสมอว่าปากีสถานจำเป็นต้องรักษาความเข้มแข็งเพื่อคานอิทธิพลของอินเดีย.....”¹⁸

เป้าหมายหลักของปากีสถานในการดำเนินยุทธศาสตร์ต่ออินเดียคือ การทำลายความเป็นเอกภาพและอำนาจของอินเดีย โดยการให้ความช่วยเหลือกลุ่มกบฏและสนับสนุนให้อินเดียมีการแตกออกเป็นหลายๆ รัฐ (Balkanization) เช่น การให้ความช่วยเหลือกลุ่มแบ่งแยกดินแดนและกลุ่มกบฏในแคว้นแคชเมียร์

¹⁸ Baldev Raj Nayar and T.V. Paul, op.cit., pp. 83-93.

การเปิดทางให้มีการแทรกแซงจากมหาอำนาจเกิดขึ้นในภูมิภาคแสดงให้เห็นตั้งแต่การที่จีนนำเรือไปปากีสถานเป็นพันธมิตรกับโลกเสรี ซึ่งต่างจากเนห์รูที่ปฏิเสธการเข้าร่วมกับฝ่ายใด การเข้าร่วมองค์การซีโต้ (SEATO) ของปากีสถานในปี ค.ศ. 1954 ทำให้ปากีสถานได้รับความช่วยเหลือทางการทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์อันทันสมัยจากสหรัฐฯ¹⁹ เมื่ออินเดียพยายามยกระดับสถานะทางอำนาจโดยการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์จนสามารถทดลองอาวุธนิวเคลียร์ได้สำเร็จเป็นครั้งแรกที่โปครานปี ค.ศ. 1974 ปากีสถานจึงได้ขอความช่วยเหลือจากจีนเพื่อพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ในประเทศตั้งแต่ทศวรรษ 1970 ซึ่งในขณะนั้นจีนได้กลายเป็นศัตรูของอินเดียหลังเกิดสงครามจีน-อินเดีย ปี ค.ศ. 1962 หลังอินเดียทดลองอาวุธนิวเคลียร์ที่โปครานเป็นครั้งที่สองในวันที่ 11 พฤษภาคม ปี ค.ศ. 1998 ปากีสถานได้ทดลองอาวุธนิวเคลียร์เป็นครั้งแรกในวันที่ 28 พฤษภาคม ปี ค.ศ. 1998 ซึ่งถูกมองว่าเป็นการตอบโต้การทดลองอาวุธนิวเคลียร์ของอินเดีย

ปัจจุบันปัญหาข้อพิพาทเรื่องรัฐฉัมมูและแคชเมียร์ของทั้งสองประเทศยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้ ทำให้อินเดียต้องสูญเสียทรัพยากรจำนวนมากไปกับประเด็นนี้แทนที่จะนำงบประมาณมาพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ ปากีสถานมักใช้เวทีระหว่างประเทศอย่าง OIC และ UN นำเรื่องข้อพิพาทดังกล่าวขึ้นมาเจรจาเพราะต้องการทำให้เป็นประเด็นระหว่างประเทศและหาแนวร่วมในการประณามอินเดีย อีกทั้งยังมีบทบาทส่งเสริมกลุ่มติดอาวุธในพื้นที่พิพาทและมักสนับสนุนขบวนการก่อการร้ายในอินเดีย ปากีสถานจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาประเทศของอินเดีย

สังคมและวัฒนธรรม

อารยธรรมอินเดียมีรากฐานทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน การเผยแพร่ทางศาสนาและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็น ภาษา ปรัชญา วรรณกรรม ศิลปะ การเล่นเกมและการทำอาหาร เป็นต้น ได้ช่วยนำพาอารยธรรมอินเดียไปสู่ดินแดนต่างๆ ในปัจจุบัน ความเจริญทางเทคโนโลยีสารสนเทศได้ช่วยลดระยะทาง

¹⁹ Baldev Raj Nayar and T.V. Paul, op.cit., p. 74.

และเวลาในการเผยแพร่วัฒนธรรมอินเดียออกไปผ่านทางภาพยนตร์บอลลีวูดและสื่อสังคมออนไลน์ อารยธรรมที่ยาวนานและเข้มแข็งจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างซอฟต์แวร์ให้กับอินเดีย

ชาวอินเดียอพยพมีส่วนเสริมสร้างซอฟต์แวร์ให้กับอินเดียและได้ทำประโยชน์ให้กับประเทศที่พวกเขาได้ไปตั้งถิ่นฐาน ทำให้ชุมชนชาวอินเดียเป็นที่ยอมรับจนสามารถสร้างอำนาจทางการเมืองและเป็นสะพานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับประเทศเหล่านั้น

อินเดียยึดถือแนวทางการทูตสาธารณะที่มุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเปิดเผยและการรับฟังความเห็นที่แตกต่างอย่างอดทนอดกลั้น ซึ่งในระยะยาวจะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับการทูตสาธารณะของอินเดีย

ขณะที่ข้อเสียเปรียบที่สำคัญในภาคสังคมและวัฒนธรรมก็มีอยู่หลายประการด้วยกัน ดังนี้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรทำให้อินเดียขาดการสนับสนุนจากประชากรในการขับเคลื่อนประเทศไปสู่ความเป็นมหาอำนาจใหม่ของโลก จากรายงานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Program: UNDP) ใน ค.ศ. 2013 จัดให้อินเดียอยู่ในอันดับที่ 136 จาก 186 ประเทศ ซึ่งดัชนีการพัฒนาระบบสุขภาพ (HDI) เป็นการประเมินคุณภาพชีวิตของประชากรในภาพรวม ครอบคลุมถึงอายุคาดเฉลี่ย การเข้าถึงการศึกษาและระดับรายได้ โดยอินเดียได้คะแนนรวมอยู่ที่ 0.554 ในขณะที่นอร์เวย์มีคะแนนเป็นอันดับที่ 1 อยู่ที่ 0.955²⁰ ยิ่งกว่านั้น การขยายตัวของชุมชนเมืองในอินเดียยังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ภาครัฐขาดการวางแผนในการรับมือสภาวะดังกล่าว คุณภาพชีวิตของประชากรจึงมีแนวโน้มที่จะแย่ลง หากภาครัฐยังไม่วางแผนรับมือการเกิดขึ้นของชุมชนเมืองอย่างจริงจังและเพิ่มงบประมาณในภาคสังคมในสัดส่วนที่มากกว่าในปัจจุบัน

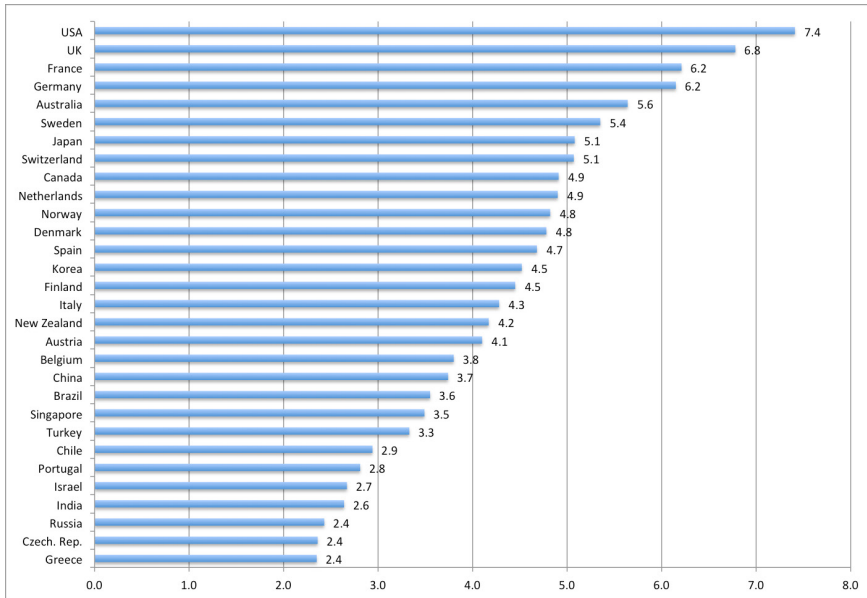
²⁰ Madhavi Rajadhyaksha, "India Ranks 136 in Human Development Index," The Times of India (15 March 2013) at <http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2013-03-15/india/37743090_1_india-s-hdi-human-development-index-india-ranks> (searched date: 17 April 2013).

ทัศนคติทางสังคมต่อกลุ่มคนวรรณะล่างและสตรีผิวดำและยากที่จะแก้ไข การเลือกปฏิบัติทางวรรณะทำให้กลุ่มคนวรรณะล่างไม่ได้รับโอกาสในการศึกษาและการทำงานอย่างเท่าเทียมทำให้มีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำกว่าชนวรรณะสูง กลุ่มชนวรรณะล่างจึงสั่งสมความเกลียดชัง อันเป็นสาเหตุหนึ่งของขบวนการก่อความไม่สงบในประเทศ นอกจากนี้ การจำกัดโอกาสของสตรีในการได้รับการศึกษาและการทำงานที่เท่าเทียมกับเพศชายทำให้ผู้หญิงมักตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง หหมดโอกาสในการเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจและไม่อยู่ในสถานะที่สามารถเลี้ยงดูบุตรให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพของประเทศได้

นอกจากนี้ การสร้างซอฟต์แวร์ของอินเดียผ่านการทูตสาธารณะยังมีข้อจำกัดที่เกิดจากสาเหตุหลายประการคือ การขาดงบประมาณ ความสัมพันธ์ที่ไม่ค่อยราบรื่นกับประเทศเพื่อนบ้าน การขาดนโยบายต่างประเทศที่มีลักษณะสร้างความร่วมมือ การพัฒนาทางสังคมที่ไม่ประสบความสำเร็จ ปัญหาระบบกฎหมาย ความล้มเหลวในการประกันความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินให้กับประชาชน รวมถึงปัญหาโครงสร้างพื้นฐานที่เรื้อรังได้ทำลายภาพลักษณ์และค่านาเชื่อถือของอินเดีย ลดโอกาสในการดึงดูดนักศึกษา นักท่องเที่ยวและนักลงทุนให้เข้ามาในอินเดีย อุตสาหกรรมภาพยนตร์บอลลีวูดที่ภาครัฐได้คาดหวังให้มีส่วนช่วยในการยกระดับซอฟต์แวร์ให้กับอินเดียก็ประสบปัญหาการจัดการด้านการตลาด โดยปัจจุบันมีส่วนแบ่งในตลาดโลกเพียงร้อยละ 10 และไม่ได้สะท้อนรูปแบบการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ค่านิยมทางการเมืองและสังคมตามที่รัฐมีจุดมุ่งหมายที่จะเผยแพร่ไปยังประเทศอื่นๆ

ดังที่แสดงให้เห็นจากงานศึกษาของ Jonathan McClory ใน ค.ศ. 2011 ซึ่งได้จัดอันดับ 30 ประเทศที่มีซอฟต์แวร์มากที่สุดในโลก (โดยวัดจากดัชนีรวม ได้แก่ คุณภาพของรัฐบาล วัฒนธรรม การทูต การศึกษา ธุรกิจและนวัตกรรม --- การประเมินผสมผสานระหว่างการจัดเชิงรูปธรรมและการประเมินแนวอัตวิสัยโดยทีมงานผู้เชี่ยวชาญ) ปรากฏว่า อินเดียอยู่ในอันดับที่ 27 ซึ่งยังถือว่าต่ำเกินไปสำหรับประเทศที่มีความต้องการพัฒนาประเทศไปสู่การเป็นมหาอำนาจ

แผนภูมิที่ 1: ดัชนีวัดค่าซอฟต์ พาวเวอร์ (Soft Power) ของประเทศในโลก, ค.ศ. 2011

Source: Jonathan McClory, The New Persuaders II: A 2011 Global Ranking of Soft Power cited by Mukherjee, Rohan, “The False Promise of India’s Soft Power,” draft paper presented at the International Studies Association Annual Convention at San Francisco during April 3-6, 2013.

บทสรุป

ปัจจัยที่นำมาซึ่งอำนาจรัฐของออสเตรียประกอบด้วยหกปัจจัยคือ ภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ประชากร การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การพัฒนาของระบบการเมืองและความรักดีต่อประเทศของประชากร²¹ ไม่มีปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งสามารถเพิ่มอำนาจของรัฐโดยลำพัง อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทางเศรษฐกิจ หรืออีกนัยหนึ่งคือ การพัฒนาทางอุตสาหกรรมมีผลต่อการสร้างชาติมากที่สุด เนื่องจาก

²¹ A.F.K. Organski, op.cit., p. 148.

ปัจจัยทางธรรมชาติ (ภูมิศาสตร์ ทรัพยากรและประชากร) แทบไม่มีความหมาย หากปัจจัยทางสังคม (การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การพัฒนาของระบบการเมืองและความรักดีของประชากร) ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบจนมีผลให้สามารถใช้ประโยชน์จากปัจจัยทางสังคมต่อการสร้างอำนาจของรัฐ

ถึงแม้ว่าการวัดประสิทธิภาพของโครงสร้างทางการเมืองและความรักดีของประชากรจะนำมาวัดในเชิงปริมาณได้ยาก²² แต่เราสามารถประเมินอำนาจของรัฐผ่านปัจจัยที่สามารถวัดอย่างเป็นรูปธรรมได้ เมื่อรัฐหนึ่งๆ ได้ผ่านการปฏิวัติอุตสาหกรรม หลังจากนั้น ความมั่งคั่งของรัฐ ความแข็งแกร่งของระบบอุตสาหกรรม การเพิ่มขึ้นของประชากรและประสิทธิภาพขององค์กรรัฐจะเกิดขึ้นตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น ออแกนสกีจึงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจมากที่สุด แม้แต่ในประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมแล้วก็จำเป็นที่จะต้องพัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจของตนอย่างต่อเนื่องเพื่อแข่งขันกันเพิ่มอำนาจรัฐ

เมื่อพิจารณาจากกรณีของอินเดีย จะพบว่าอินเดียเริ่มได้รับความสนใจจากประชาคมโลกในฐานะประเทศที่มีโอกาสพัฒนาไปสู่การเป็นมหาอำนาจ หลังจากที่ยินเดียมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดด ซึ่งตรงกับแนวคิดของออแกนสกีที่เห็นว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ต่อการเพิ่มอำนาจรัฐอย่างไรก็ตาม แนวทางการเติบโตทางเศรษฐกิจของอินเดียมีความแตกต่างจากแนวทางของออแกนสกี ในขณะที่ออแกนสกีมุ่งเน้นการสร้างอำนาจรัฐผ่านการพัฒนาระบบอุตสาหกรรม แต่การเติบโตของอินเดียทางเศรษฐกิจที่ผ่านมามีเกิดจากการเติบโตอย่างก้าวกระโดดของภาคบริการ

ปัจจุบันสัดส่วนของภาคเกษตรกรรมและภาคที่เกี่ยวข้อง เช่น การป่าไม้ ประมง มีขนาดร้อยละ 15.7 ของ GDP มีอัตราการจ้างงานร้อยละ 53 ของแรงงานทั้งหมด ภาคอุตสาหกรรมมีขนาดร้อยละ 26.1 ของ GDP และมีการจ้างงานร้อยละ 19 ของจำนวนแรงงานทั้งหมด แต่ประมาณ 1 ใน 3 ของแรงงาน

²² A.F.K. Organski, op.cit., pp.202-203.

ภาคอุตสาหกรรมเป็นเพียงแรงงานในอุตสาหกรรมครัวเรือนที่ไม่ซับซ้อน แตกต่างจากภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการของอินเดียมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วโดยใน ค.ศ. 2011 มีอัตราส่วนใน GDP มากที่สุดคือร้อยละ 56.5 และมีการจ้างงานร้อยละ 28 (CIA-The World Factbook, 2011)

แบบแผนการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่มีภาคบริการเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญของอินเดียมีความแตกต่างจากแบบแผนของประเทศอื่นๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีการลดลงของภาคเกษตรกรรมพร้อมกับการเพิ่มขึ้นของภาคอุตสาหกรรม ในขณะที่อินเดียมีการพัฒนาทางอุตสาหกรรมที่ไม่โดดเด่นมากนัก ดังแสดงให้เห็นในตารางที่ 3

ตารางที่ 3: การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของอินเดียกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ

Parameter and Years	India	China	Brazil	Indonesia	Korea	Malaysia
Industry share in GDP	19.5	32.6	41.7	16.3	20.1	21.3
1961 or earliest	26.5	51.1	33.9	46.5	41.1	49.1
2001 or latest						
Manufacturing share in GDP	14.1	40.5	31.4	10.9	13.5	7.9
1961 or earliest	15.5	35.4	21.0	26.1	30.0	30.6
2001 or latest						
Services share in GDP	36.1	31.9	38.8	37.9	41.0	43.1
1961 or earliest	48.4	33.6	56.8	37.1	54.1	42.4
2001 or latest						
Agriculture share in GDP	44.4	35.5	19.5	45.8	38.9	35.6
1961 or earliest	25.1	15.2	9.3	16.4	4.4	8.5
2001 or latest						

ที่มา: ธนาคารโลก, World Development Indicators 2003

ได้มีการศึกษาถึงสาเหตุที่อินเดียมีแบบแผนการเติบโตทางเศรษฐกิจเฉพาะตัวโดยมีภาคบริการเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญต่อเศรษฐกิจโดยรวม ดังนี้

Wanda Tseng และ David Cowen กล่าวว่าสาเหตุสำคัญประการแรก คือ มีการแทรกแซงของภาครัฐในภาคบริการค่อนข้างน้อย เนื่องจากภาคบริการค่อนข้างควบคุมได้ยาก (Unorganized in nature) ประการที่สอง ไม่มีการจัดโครงสร้างภาษีสำหรับภาคบริการทำให้ภาคบริการสร้างกำไรได้สูง ประการที่สาม การปฏิรูปได้ส่งผลถึงภาคบริการ คือการธนาคาร งานประกันภัย การสร้างถนน และท่าเรือ ได้ช่วยเพิ่มมูลค่าการเติบโตในภาคบริการและพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจ ประการสุดท้าย การปรากฏขึ้นของเทคโนโลยีสารสนเทศ การโทรคมนาคม เทคโนโลยีชีวภาพและอิเล็กทรอนิกส์ทำให้เกิดความต้องการการใช้งานเทคโนโลยีที่แพร่หลายมากขึ้น ซึ่งจะช่วยขับเคลื่อนภาคบริการและเศรษฐกิจโดยรวม²³ Sanjeev Sanyal²⁴ ก็ได้ให้เหตุผลไว้คล้ายคลึงกันดังนี้

ประการแรก ในทศวรรษ 1990 อินเดียมีตัวเลขการออมค่อนข้างต่ำ เมื่อเทียบกับประเทศในเอเชียตะวันออกอื่นๆ โดยตลอดทศวรรษ 1990 อินเดียมีตัวเลขการออมโดยเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 23 เท่านั้น ประเทศจึงขาดเงินทุนเพื่อสนับสนุนโครงการลงทุนใหญ่ๆ เนื่องจากดอกเบี้ยธนาคารสูง อินเดียจึงต้องใช้เงินทุนที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ การสะสมหนี้ของธนาคารในช่วงปลายทศวรรษ 1990 ยังจำกัดการปล่อยกู้ให้ภาคเอกชนอีกด้วย ทำให้ผู้ประกอบการอินเดียมุ่งเน้นไปที่ภาคบริการ เพราะไม่จำเป็นต้องใช้เงินทุนมากและขยายกิจการได้โดยไม่ต้องพึ่งพาโครงสร้างพื้นฐานของรัฐมากนัก

²³ Wanda Tseng and David Cowen, *India's and China's Recent Experience with Reform and Growth* (New York: Palgrave Macmillan, 2007), p.42.

²⁴ Sanjeev Sanyal เป็นนักเศรษฐศาสตร์ชาวอินเดียและปัจจุบันดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่กำหนดยุทธศาสตร์ให้กับธนาคารดอยช์แบงก์และได้รับการยอมรับว่าเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่มีบทบาทอย่างมากในอินเดีย Sanjeev ได้รับการศึกษาจากวิทยาลัยการค้าศรีรามแห่งมหาวิทยาลัยเดลี (Shri Ram College of Commerce, Delhi University) ประเทศอินเดียและวิทยาลัยเซนต์จอห์นแห่งมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด (St. John College, Oxford University) ในประเทศอังกฤษ

ประการที่สองคือ ภาคบริการค่อนข้างถูกละเลยจากผู้กำหนดนโยบาย เนื่องจากเห็นว่าภาคอุตสาหกรรมและการเกษตรมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจโดยรวมมากกว่า จึงไม่ได้สร้างกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัดขึ้นมาควบคุมภาคบริการและกิจกรรมที่เติบโตมากที่สุดในภาคบริการมักจะเป็นกิจกรรมใหม่ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในทศวรรษ 1990 ไม่ว่าจะเป็น ซอฟต์แวร์ โทรศัพท์มือถือ เคเบิลทีวีและอื่นๆ ระบบราชการจึงก้าวไม่ทันการเปลี่ยนแปลงและไม่สามารถสร้างกฎระเบียบเข้ามาดูแลสาขานี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กฎหมายแรงงานที่เป็นอุปสรรคต่อภาคอุตสาหกรรมอย่างมาก

ประการที่สาม การมีทรัพยากรมนุษย์ที่พร้อมสำหรับการเติบโตในภาคบริการ ประเทศในเอเชียส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะขยายการศึกษาขั้นประถมศึกษาในช่วงเริ่มแรก ตามด้วยระดับมัธยมและระดับอุดมศึกษา ประเทศเหล่านี้จึงมีตัวเลขอัตราการรู้หนังสือที่สูง เมื่อเริ่มพัฒนาประเทศ ในขณะที่มีแรงงานเชี่ยวชาญเฉพาะทางจำนวนน้อย ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับอินเดียอันเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศตามแนวทางของมหาลาโนบิสซึ่งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาในระดับอุดมศึกษาเป็นอันดับแรก ทำให้แรงงานส่วนใหญ่มีอัตราการรู้หนังสือต่ำจนไม่สามารถประกอบอาชีพอื่นได้นอกจากการเกษตรเพื่อการยังชีพ ในขณะเดียวกันก็เกิดชนชั้นกลางที่มีระดับการศึกษาสูง แต่มีโอกาในการทำงานที่ต่ำเพราะการมีระบบเศรษฐกิจแบบปิดตามพื้นฐานสังคมนิยม ทำให้ส่วนหนึ่งเลือกที่ออกไปตั้งถิ่นฐานในต่างประเทศ ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งกลายเป็นแรงงานในสำนักงาน (White-collar workers) ที่มีราคาถูกในอินเดีย ดังนั้น เมื่ออินเดียปฏิรูปเศรษฐกิจในทศวรรษ 1990 จึงเป็นโอกาสให้ผู้ประกอบการจ้างกลุ่มคนเหล่านี้ซึ่งมีความสามารถและมีทักษะทางภาษาอังกฤษที่ดี กลายเป็นส่วนสำคัญของการเติบโตในภาคบริการของอินเดีย²⁵

เมื่อวิเคราะห์ตามแนวคิดปัจจัยการสร้างอำนาจของรัฐของออแกนสกี จะพบว่าทิศทางการเติบโตทางอำนาจของอินเดียยังมีความเปราะบางและมีแนวโน้ม

²⁵ Sanjeev Sanyal, op.cit., pp. 89-91.

ที่จะไม่ประสบความสำเร็จอยู่มาก เนื่องจากไม่ได้มุ่งเน้นที่การพัฒนาอุตสาหกรรม และการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะช่วยขับเคลื่อนประชากรจำนวนมากของ อินเดียเข้าสู่กระบวนการทางเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่าภาคบริการของอินเดียจะมีตัวเลข การเติบโตและมีสัดส่วนใน GDP สูงที่สุด แต่กลับพบว่าอัตราการจ้างงานในภาค บริการยังมีอัตราส่วนที่ต่ำ เนื่องจากลักษณะงานต้องการคนงานที่มีการศึกษา ระดับปริญญาตรีขึ้นไปและสามารถพูดภาษาอังกฤษได้ดี (Knowledge-intensive Service) ขณะที่แรงงานส่วนใหญ่ของอินเดียยังเป็นแรงงานไร้ฝีมือ (Low-skilled Workforce) จึงประกอบอาชีพที่มีความซับซ้อนไม่ได้และกระจุกตัวอยู่ใน ภาคเกษตรกรรม ประกอบกับภาคอุตสาหกรรมของอินเดียยังไม่เติบโตเท่าที่ควร จึงไม่มีการนำแรงงานส่วนใหญ่มาช่วยขับเคลื่อนในภาคอุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มรายได้ ของประชากร

ดังนั้น การเติบโตทางเศรษฐกิจของอินเดียในปัจจุบันจึงสร้างงานได้ ไม่เพียงพอกับความต้องการ โดยใน ค.ศ. 2007 พบว่าภาคบริการและเทคโนโลยี ของอินเดียมีการจ้างงานทั้งหมด 1.3 ล้านคน ในขณะที่มีประชากรวัยทำงาน ทั้งหมดกว่า 400 ล้านคน ดังนั้น หากอินเดียไม่สามารถพัฒนาอุตสาหกรรม ในประเทศเพื่อรองรับจำนวนแรงงานจะมีมากที่สุดในโลกในปี ค.ศ. 2030 และ ปรับปรุงข้อเสียเปรียบอื่นๆ ในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและความมั่นคง ด้านสังคม ตามที่กล่าวมาข้างต้น แทนที่อินเดียจะได้รับประโยชน์จากการปันผลทางประชากร (Demographic Dividend) อินเดียจะยังมีจำนวนประชากรที่ยากจนและตกงาน มากขึ้นและปัญหาสังคมที่ยากจะแก้ไข และอำนาจของอินเดียจะคงจำกัดอยู่แต่ ในภูมิภาคเอเชียใต้เท่านั้น

ความสำคัญต่อการสร้างอำนาจรัฐด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมแสดงให้เห็นผ่านระดับของรายได้ประชาชาติของประเทศต่างๆ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4: รายได้ประชาชาติ (GNI) 2012, Atlas Method

Ranking	Economy	(millions of US dollars)
1	United States	15,743,567
2	China	7,748,903
3	Japan	6,105,798
4	Germany	3,603,895
5	France	2,742,891
6	United Kingdom	2,418,464
7	Brazil	2,311,147
8	Italy	2,061,253
9	India	1,890,363
10	Russia Federation	1,822,654

ที่มา: ธนาคารโลก, <<http://databank.worldbank.org/data/download/GNI.pdf>>

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประเทศที่อยู่ในอันดับต้นๆ ล้วนเป็นประเทศที่มีการพัฒนาทางอุตสาหกรรมในระดับสูงและในทางเดียวกันก็เป็นประเทศที่เป็นมหาอำนาจในระบบระหว่างประเทศ

ดังนั้น แม้ว่าอินเดียจะมีปัจจัยทางธรรมชาติที่แข็งแกร่ง ไม่ว่าจะเป็นจำนวนประชากรกับพื้นที่ขนาดมหึมา มีทรัพยากรจำนวนมากที่จำเป็นต่อการพัฒนาชาติและภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อการขยายอำนาจ โดยอินเดียมีพื้นที่คิดเป็นร้อยละ 72 ของพื้นที่ทั้งหมดในภูมิภาคและตั้งอยู่ใจกลางภูมิภาคเอเชียใต้ และมีอาณาเขตทางบกและทางทะเลติดต่อกับหลายประเทศ แต่ปัจจัยทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจหรืออีกนัยหนึ่ง คือการพัฒนาอุตสาหกรรมยังอ่อนแอ ทำให้ในปัจจุบัน รายได้ประชาชาติและอำนาจของอินเดียยังคงตามหลังประเทศที่พัฒนาอุตสาหกรรมแล้วอีกหลายประเทศ

รัฐบาลของอินเดียที่ผ่านมาได้รับรู้ถึงข้อจำกัดดังกล่าว จึงเร่งการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศและพยายามพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อสร้างคนงานจำนวนมากที่อ่านออกเขียนได้เพื่อรองรับการเติบโตของภาคอุตสาหกรรม และพยายามปรับเปลี่ยนภาคบริการจากธุรกิจดั้งเดิมที่ให้ผลตอบแทนต่ำเช่น ธุรกิจร้านอาหาร ฯลฯ ไปสู่ธุรกิจบริการสมัยใหม่ เช่น ธุรกิจที่พึ่งพาแหล่งเทคโนโลยี อินเทอร์เน็ต การเงิน การบัญชี ธุรกิจค้าปลีกขนาดใหญ่ที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบและโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ หากความพยายามในแนวทางดังกล่าว ประสบความสำเร็จ จะเกิดการสร้างงานอย่างมหาศาล เพิ่มอำนาจซื้อของผู้บริโภค การกระจายรายได้มีความเท่าเทียมมากขึ้น นำมาซึ่งรายได้ประชาชาติและอำนาจของอินเดียที่เพิ่มขึ้นในเวทีโลก

อย่างไรก็ตาม หากอินเดียไม่สามารถพัฒนาระบบอุตสาหกรรมในประเทศ และสร้างงานให้ประชากรอย่างทั่วถึง การปันผลทางประชากรปี ค.ศ. 2030 จะผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ และยิ่งทำให้อินเดียเป็นประเทศที่ประสบปัญหาความยากจนของประชากรยิ่งกว่าในปัจจุบันจนรัฐบาลอินเดียต้องให้ความสำคัญ และทุ่มเทงบประมาณเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว จนสูญเสียศักยภาพที่จะพัฒนาประเทศไปสู่สถานะมหาอำนาจได้

รายการอ้างอิง

หนังสือ

Baldev Raj Nayar & T.V. Paul, *India in the World Order: Searching for Major-Power Status* (Cambridge: The Press Syndicate of the University of Cambridge, 2003).

Meredith, Robyn, *The Elephant and the Dragon: The Rise of India and What It Means for All of Us* (U.S.A.: W.W. Norton & Company Ltd., 2007).

Organski, A.F.K., *World Politics* (New York: Alfred A. Knopf, Inc, 1965).

Sanyal, Sanjeev, *The Indian Renaissance: India's Rise After a Thousand Years of Decline* (Singapore: World Scientific, 2008).

Wanda Tseng and David Cowen, *India's and China's Recent Experience with Reform and Growth* (New York: Palgrave Macmillan, 2007).

บทความในวารสาร

“Aim Higher: In Search of a Dream (Special Report),” *The Economist*, 404 (September 2012), pp. 3-16.

บทความนำเสนอในการสัมมนาวิชาการ

Mukherjee, Rohan, “The False Promise of India's Soft Power,” draft paper presented at the International Studies Association Annual Convention at San Francisco during April 3-6, 2013 (Permission from author for circulation was granted.).

การอ้างอิงจากอินเทอร์เน็ต

ลิขิต จีระเวทิน, การพัฒนาของจีนและอินเดีย, หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับวันที่ 23 และ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2556, จาก <<http://www.siamrath.co.th/web/?q=การพัฒนาของจีนและอินเดีย>>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2556).

สถานทูตอินเดียประจำประเทศไทย, “พัฒนาการของการก้าวไปสู่ความเป็นมหาอำนาจของอินเดีย,” จาก <<http://www.thaiemb.org.in/th/information/index.php>>, (สืบค้นเมื่อ: 17 December 2012).

“India’s Demographic Challenge,” The Economist (11 May 2013), at <<http://www.economist.com/news/briefing/21577373-india-will-soon-have-fifth-worlds-working-age-population-it-urgently-needs-provide>> (searched date: 15 May 2013).

Rajadhyaksha, Madhavi, “India Ranks 136 in Human Development Index,” The Times of India (15 March 2013) at <http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2013-03-15/india/37743090_1_india-s-hdi-human-development-index-india-ranks> (searched date: 17 April 2013).

Shahid R. Siddiqi, “Critical Analysis: Insurgency Movements in India. Failure of the Indian Government to Address the Root Causes Could to a Domino Effect in South Asia,” (26 December 2010), at <http://axisoflogic.com/artman/publish/Article_61885> (searched date: 8 June 2012).

Tushar Dhara & Cherian Thomas, “India Growth Imperiled With Greek-Like Tax Evasion,” Bloomberg (19 July 2011), at <<http://www.bloomberg.com/news/2011-07-18/india-government-sees-growth-imperiled-with-rising-greek-like-tax-evasion.html>> (searched date: 15 May 2013).

UN Data, “Adult Literacy Rate – India,” at <<http://data.un.org/Data.aspx?d=SOWC&f=inID%3A74>> (searched date: 22 May 2013).